

Autoři kapitol:

Prof. Ing. Zbyněk Revenda, CSc.: kapitoly 1, 9, 10

Prof. Ing. Martin Mandel, CSc.: kapitoly 13, 14, 15, 16

Prof. RNDr. Jan Kodera, CSc.: kapitoly 2, 11, 12

Prof. Ing. Petr Musílek, Ph.D.: subkapitoly 3.1, 3.4–3.6, kapitola 5, subkapitoly 6.1–6.5,
kapitoly 7, 8

Doc. Ing. Petr Dvořák, Ph.D.: subkapitoly 3.2, 3.3, kapitola 4, subkapitola 6.6

Odborný oponent: Ing. Petr Zahradník, MSc.

Vydání knihy bylo schváleno vědeckou radou nakladatelství.

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této knihy nesmí být reprodukována žádnou formou, elektronickým, optickým, audio, mechanickým či jiným způsobem, včetně systémů na ukládání a vyhledávání informací, bez písemného souhlasu vydavatele. Neoprávněné užití této knihy bude trestně stíháno.

Peněžní ekonomie a bankovníctví

Zbyněk Revenda, Martin Mandel, Jan Kodera, Petr Musílek, Petr Dvořák

Sedmé, přepracované vydání – 2023, v Ekopressu první

Vydalo nakladatelství Ekopress, s. r. o.

K Oboře 578, Osnice, Jesenice

Odpovědná redaktorka Iva Kapcová

Obálka a sazba Karel Novák

Vytiskly Tiskárny Havlíčkův Brod, a. s.

EKOPRESS

www.ekopress.cz

.....
© Prof. Ing. Zbyněk Revenda, CSc., Prof. Ing. Martin Mandel, CSc.,
Prof. RNDr. Jan Kodera, CSc., Prof. Ing. Petr Musílek, Ph.D.,
Doc. Ing. Petr Dvořák, Ph.D., 2023

© Ekopress, s. r. o., 2023
.....

ISBN 978-80-87865-84-2

Obsah

Předmluva k 7. vydání	9
---------------------------------	---

I. Část PENÍZE A ÚROK

1 Peníze	13
1.1 Definice peněz	14
1.2 Vývoj emise peněz a peněžního oběhu	20
1.3 Emise a oběh peněz v současnosti	31
1.4 Měnové unie	35
1.5 Další varianty peněžních systémů	37
2 Úroková míra	39
2.1 Definice a vývoj názorů na úrokovou míru	39
2.2 Neoklasická teorie úrokové míry	40
2.3 Teorie zápůjčních fondů	45
2.4 Teorie preference likvidity	49
2.5 Reálná a nominální úroková míra	52
2.6 Jednoduchý a složený úrok	53
2.7 Riziková a časová struktura úrokových měř	56

II. Část FINANČNÍ SYSTÉM

3 Finanční trh	61
3.1 Modely alokace finančních prostředků na finančním trhu	61
3.2 Struktura a institucionální uspořádání finančního trhu	62
3.3 Finanční zprostředkovatelé	67
3.4 Regulace trhu cenných papírů	68
3.5 Trendy na světových finančních trzích	70
3.6 Globální finanční krize	73
4 Obchodní bankovníctví	77
4.1 Banky a bankovní systém	77
4.2 Bilance banky a výkaz zisku a ztrát	80
4.3 Bankovní rizika a základní principy jejich řízení	84
4.4 Systematizace bankovních produktů	87
4.5 Bankovní finančně úvěrové produkty	88
4.6 Depozitní (vkladové) bankovní produkty	90
4.7 Platebně zúčtovací bankovní produkty	93

5 Instituce kapitálových trhů	97
5.1 Vymezení investičního bankovnictví	97
5.2 Obchodník s cennými papíry a investiční obchody	103
5.3 Instituce kolektivního investování	107
5.4 České kolektivní investování	110
5.5 Instituce penzijního investování	112
5.6 České penzijní finance	116

III. Část TRHY CENNÝCH PAPÍRŮ

6 Investiční instrumenty	121
6.1 Poptávka po investičních instrumentech	121
6.2 Investiční instrumenty	128
6.3 Akciové instrumenty	130
6.4 Chování cen akcií	132
6.5 Dluhové instrumenty	147
6.6 Finanční deriváty	153
7 Investiční management	167
7.1 Selektivní model Markowitze	167
7.2 Jednoduchý indexní model	173
7.3 Teorie kapitálového trhu	174
7.4 Příмка kapitálového trhu	176
7.5 Model oceňování kapitálových aktiv	177
8 Burzovní a mimoburzovní trhy	179
8.1 Burzovní trh a jeho regulace	179
8.2 Burzovní systém	181
8.3 Mimoburzovní trhy	183
8.4 České sekundární trhy	184

IV. Část CENTRÁLNÍ BANKOVNICTVÍ

9 Centrální banka	189
9.1 Vznik centrální banky	189
9.2 Funkce centrální banky	190
9.3 Bilance centrální banky	194
9.4 Nástroje měnové politiky	200
9.5 Samostatnost centrální banky v měnové politice	208
9.6 Česká národní banka	212
10 Bankovní regulace a dohled	217
10.1 Subjekty regulace a dohledu bank	218
10.2 Regulace vstupu do bankovnictví	218
10.3 Základní pravidla činnosti bank	219
10.4 Povinné pojištění vkladů	225
10.5 Centrální banka jako věřitel poslední instance	227
10.6 Dohled bank	229

10.7 Vývoj v České republice	230
10.8 Nutnost regulace a dohledu bank	231

V. Část MĚNOVÁ TEORIE A POLITIKA

11 Poptávka po penězích	237
11.1 Hlavní teoretické přístupy k poptávce po penězích	237
11.2 Neoklasické teorie poptávky po penězích	238
11.3 Friedmanova teorie poptávky po penězích	241
11.4 Keynesovské teorie poptávky po penězích	245
12 Nabídka peněz	249
12.1 Řízení rezerv obchodních bank prostřednictvím operací centrální banky	249
12.2 Depozitní multiplikátor	252
12.3 Peněžní multiplikátor pro měnový agregát M2	257
12.4 Mikroekonomický přístup k nabídce peněz	259
13 Inflace a deflace	263
13.1 Inflace	263
13.2 Model AS–AD a jeho využití při analýze inflace	267
13.3 Deflace v ekonomice	278
14 Měnová politika	283
14.1 Proces měnové politiky	283
14.2 Monetaristický peněžní transmisní mechanismus a problém exogenity peněz	295
14.3 Cílování inflace	300

VI. Část MEZINÁRODNÍ FINANCE

15 Měnový kurs a kursová politika	313
15.1 Platební bilance	313
15.2 Faktory ovlivňující pohyb měnového kursu	318
15.3 Systémy měnových kursů	327
16 Devizový trh	335
16.1 Charakter, organizace a subjekty devizového trhu	335
16.2 Základní typy devizových operací	339
16.3 Motivace subjektů pro vstup na devizový trh	344
Literatura	353
Rejstřík	363
Summary	371

Předmluva k 7. vydání

Rozvoj tržní ekonomiky v naší zemi a s tím spojené působení základních funkcí peněz v praktické rovině znamenají, že ekonomické subjekty opírají svá ekonomická rozhodování jak o skutečný, tak o očekávaný vývoj peněžních veličin. Jde především o úrokové sazby, kursy cenných papírů nebo měnové kursy. Tato skutečnost současně vede k nárokům na poznání problematiky fungování peněžního oběhu, finančních institucí a peněžních a kapitálových trhů.

Sedmé, přepracované a doplněné vydání odborné knižní publikace *Peněžní ekonomie a bankovníctví* vychází především z výsledků dlouhodobé výzkumné činnosti autorů zaměřené na základní a aplikovaný výzkum. Jde o společnou publikaci autorů z katedry měnové teorie a politiky a katedry bankovníctví a pojišťovnictví z fakulty financí a účetnictví Vysoké školy ekonomické v Praze.

Publikaci jsme rozdělili do šesti základních částí. V úvodní části – *Peníze a úrok* – se čtenáři seznámí se základními poznatky o podstatě fungování peněz, jejich emisi, oběhu a funkcích. Do kapitoly je rovněž zařazena problematika měnových unií. Další kapitola je věnována teoriím úrokové míry a determinantám a faktorům její úrovně a pohybu.

V druhé části – *Finanční systém* – se věnujeme členění a fungování finančních trhů a úloze finančních zprostředkovatelů. Aktuálně je zde zařazena subkapitola o Evropském systému finančního dohledu. Část dále zahrnuje rozsáhlou kapitolu o obchodním bankovníctví i nově zpracované subkapitoly o kolektivním a penzijním investování.

Třetí část – *Trhy cenných papírů* – obsahuje výklad základů investičního managementu. Pozornost soustředíme na typy investičních instrumentů a metody jejich ohodnocování a na institucionální uspořádání trhů cenných papírů. Nově je zařazena pasáž, kde se vysvětluje chování akciových kursů pohledem behaviorálních financí.

Ve čtvrté části – *Centrální bankovníctví* – se zaměřujeme na postavení a činnost centrální banky, nástroje měnové politiky a systém regulace a dohledu bank. Zvláštní pozornost je věnována centrální bance v naší ekonomice a Evropské centrální bance.

Pátá část – *Měnová teorie a politika* – nejdříve čtenáře seznamuje s teoriemi poptávky po penězích. Následují výklad emise, resp. nabídky peněz a samostatná kapitola o problematice inflace a deflace s využitím modelu *AS-AD* a řady příkladů z české ekonomické historie. Podrobně se věnujeme transmisním mechanismům měnové politiky a popisujeme alternativní způsoby jejího provádění v podmínkách exogenity a endogenity peněz, tj. postupy, pro které se vžily názvy cílování peněžní zásoby a cílování inflace.

V závěrečné, šesté části – *Mezinárodní finance* – navazujeme výkladem měnového kursu a kursově politiky s důrazem na problematiku vnější rovnováhy a volby kursového systému. Rovněž se věnujeme devizovým operacím a jejich praktickému využití při arbitráži, spekulaci a hedgingu.

Sedmé vydání odborné publikace, která prvně vyšla již v roce 1996 a jejíž všechna předchozí vydání byla rozebrána, je doplněno o aktuální skutečnosti a upraveno především s ohledem na změny v české ekonomice v posledních letech. Vydání reflektuje dvě zcela mimořádné události: virovou pandemii a agresivní válku Ruska proti Ukrajině, které výrazně mění ekonomické prostředí, především v oblasti rozpočtového hospodaření vlád. Publikace rovněž obsahuje podrobný seznam literatury, rejstřík a anglické summary.

U číselných a dalších údajů, především z naší ekonomiky, jsme stáli před rozhodováním, v jakém rozsahu je zařazovat do textu. Publikace není primárně zaměřena na popis reálií, a proto uvádíme z hlediska výkladu jen nejdůležitější údaje aktualizované v nevyšší možné míře. Naše rozhodnutí bylo podepřeno skutečností, že v posledních letech se výrazně zvýšila kvalita, úplnost a dostupnost příslušných informací. Údaje lze zcela běžně získávat z různých pramenů, včetně internetových stránek měnových a finančních institucí.

Aktualizované vydání je součástí výstupu institucionální podpory IP 100040 na Fakultě financí a účetnictví Vysoké školy ekonomické v Praze.

Listopad 2022

Autoři